

ture, 1783. dozidana je priprata sa horom i jednim tornjem, u duhu tadašnjeg baroka. 1886 obnovljeni su krovovi i izmenjen profil glavnog venca. Nagib krova bio je mnogo jači, vidi se po tome što se donji deo prozora kubeta završuje kosom linijom, koja se penje paralelno sa nekadanjim krovom. Pored svih izmena, kube koje se diže u sredini krova, bočne i istočna apside jasno govore o poreklu naše crkve.

Unutrašnja je arhitektura ostala stara. Jednobrodna, te zasvođena još poluoblíčastim svodom, sa kubetom iznad krsta i završuje se sa tri apside. Rešenje osnove pokazuje tipične osobine srpske moravske škole, koja stoji pod uplivom istočne arhitekture. Pada u oči sličnost rasporeda sa starom crkvom na smederevskom groblju. Oblik krsta je i ovde nerazgovetan, jedino severna i južna apside daju impresiju transepta.

Tako zvana ženska crkva, koja je docnije dozidana, jasno se odvajala od prvobitnog hrama, a da ne škodi harmoniji interieura. Plastičnih dekoracija, stubova, lezena ili

cenaca nema, arhitektura je prosta, elegantna, bez ikakvih pretenzija na raskoš i bogatstvo. Svodovi se produžuju u glatkim zidovima, nikakav ispad ne prekida prelaz. Prozori su u novije doba prošireni, po svoji prilici 1785, ne završuju se polukružno već u segmentu. Iznad neprofilisanih arhivolta, preko četiri pandantifa, četverougaočnik se neprimetno pretvara u okrugli tambour kružisan calotte-om. Luk arhivolte i svod njega veka. — Slike proroka, scene iz sve- lika je u širini.

Otmena i skromna je arhitektura, ali ono što daje najviše draži ovom malom hramu, to su stari živopisi, koji pokrivaju sve zidove.

Taman kolorit drevnih freska, plavičast dim izmirne i srebrni snopovi sunčeve svetlosti što padaju koso na kamene ploče patosa; intimna lepota koja se toliko razlikuje od raskoši veličanstvenih hramova renaissance. Zatvorena modra pozadina pojedinih slika, crvena, plava, zelena odela, nežne ruke, nežni i bolni izgledi bleđih lica, velike istočne oči Majke Božje, zlatni oreoli iznad glave svetaca, mrki od tamjana, podređenost tela duši, asketsko hristijanstvo srednjega veka. — Slike proroka, scene iz svetoga pisma, život svetaca, Djeve Marije, dela Isusa Hrista, njegovo stradanje i vaskrsenje. Pantokrator na svodu kupole okružen heruvimima, serafimima i anđelima, četiri evangjelisti na pendentifima, Matič Božja s malim Isusom na hemisferi istočne apside, — sve je to raspoređeno po uobičajenoj dispoziciji svetoćorske slikarske škole.

Naročitu pažnju zaslužuje ikonostas, izrađen verovatno u Beču prilikom dograđivanja 1783 godine. Pravo remekdelo u stilu Louis XVI, svojom lepotom daleko otskače od ostalih ikonostasa bivše Ugarske. Proporcije otmene, a rezbarije neobično bogate i graciozne. Isto se može reći i o pevnicama, samo što su dekoracije mnogo skromnije.

Sjajni ikonostas, po svojim formama stran element, nije uspeo da poremeti jedinstven utisak male crkve. Majstori zidari, napustivši svoju otadžbinu posle pada Smedereva, preneli su u svojoj duši komad Stare Srbije na beskrajne ravnice širokog Banata.

Gjorgje Tabaković.

JEDNA PESMA MATA BUNIĆA O DUBROVAČKOM POTRESU GODINE 1667.

Priopćio Petar Kolendić

Veliki potres od 6 aprila 1667, koji je u makroseizmičnom smislu uzdrmao golemu prostoriju od Mletaka do Moreje, pretvorio je u nepunih deset sekunada Dubrovnik u

gomilu ruševina sa preko pet hiljada mrtvaca, pa je taj događaj smesta izazvao brojne izveštaje gotovo u svim evropskim jezicima (H. Giessberger, Das ragusanische Erdbeben

von 1667, Münchener geographische Studien XXVIII, München 1913). Razume se, da su ga se i naši pesnici duго sećali. Najpre ga je opevao Peraštanin Andrija Zmajević, a onda tri Dubrovčana: Baro Beterić, Nikolića Bunić i Petar Kanavelović, koji su odmah 1667 dali jedan zajednički zbornik pesama o tom predmetu, koji ni posle zaduго, naročito Bunić i Kanavelović, nisu napuštali, kao što ga nije napuštao ni Jaketa Palmotić.

Nego takovih pesama biće, verovatno, i još gde zabačenih. U jednom rukopisu Jugoslavenske akademije, pod signaturom I. b. 112, nalazi se, na primer, u prepisu XVIII. stoleća jedna taka pesma vlastelina Mata Marova Bunića, inače nepoznatog pesnika, za koга sam mogao konstatirati da je rođen 1637 i da je umro 1709, pa evo te njegove pesme u modernoj grafici:

PJESAN GOSPARA MATA MARA BUNIĆA, VLASTELINA DUBROVAČKOGA, U TREŠNJU.

O umrli ki na sviti taštom slavom se oholite, grad Dubrovnik svijem čestiti hod'te sada da vidite! 5 Crkve svete, sveti dvori, kojijem ne bi nigdi slike, snažna trešnja sve obori i ostavi bez prilike. Uzrok djela svega ovega 10 grijeh je bio nas grešnika, ki rasrči zgar Višnjega, da nam dođe šteta prika. U dan koji sve milosti Boг pravednijem svojijem dava, 15 nami poda nemilosti, grijesim našijem plata prava. Sprva zemlja zatrese se i sve ostavi oboreno, zatijem nebo pak vidje se 20 s tamnijem mracim pokriveno Da će pasti, svak cijjenjaše nebo, a zemlju ostaviti, tad tko može, svak bježaše za ispid Božije ruke skriti. 25 Bježi skrit se u koj strani tužni čovjek, a ne zna je, jaoh, zaludu i zamani ispid Boга bježat da je. Bježi, a svrh njega pada 30 nemilosno odsvud stijene, sad živ, mrtav leži sada, da se Božije vrši htijenje. Ah kolici umirahu prije od straha neg ubijeni, 35 ah kolici vapijahu, da bi bili pomoženi! Nu zaludu, er svak preda gledajući smrt na očima, svakomu je srce od leda, 40 teške od smrti svak strah ima. Ondi vidiš hčercu milu svu u krvi uzdisati, gdi svoj majci mre u krilu, a ne može joj pomoć dati. 45 Ondi draга roditelja s svojijem sinkom na tle strena, s prijateljkom prijatelja, braca s bracom zagrljena, žena od muža, muž od žene,	50 sin od oca, majka od sina bježi i ostavlja sve rođenje zakopano posred stina. Pleše jedan po drugomu, na ništo se ne obzire, 55 pod stupaju vidi svomu, prijatelj i brat gdi mu umire. Svaki vika u sve glase, da mu grijehе Boг oprosti, vrhu njega smiluje da se, 60 da mu udijeli sve milosti. Ah u koji čas se upazi mnoštvo mrtvijeh od tjelesa, ah u koji čas porazi smrt nemila i sve splesa! 65 U ki jedan grad u goru i u pustoš stani sve se, nu za trešnjom štetu goru silni oғанj pak donese! Kolicijeh plam gorući 70 koji od trešnje živi ostaše i nadvoru i u kući nemilosno izgaraše! Koje zlato, blago koje u nemilom ognju zgori, 75 svak izgubi bitje svoje, u pepeo sve se stvori! Nigdi drugo ne bi čuti neg plač grozni po sve strane, svud se uzmaža jad priljuti, 80 svak se ugleda bez obrane. Ah ke srce tvrđe od stijene, da se ne bi raspuknulo, kad zgode ove nesmiljene vidjelo bi i začulo! 85 Svega od puka stoti dio živ ne osta s te nesreće, kojijeh Višnji blag i mio poгubiti ne htje veće. Ostavi ih jedno, neka 90 pokaju se i sahrane, drugo po sve vijeke vijeka svu slobodu neka brane, grad Dubrovnik neka opeta svoje u miru dni boravi, 95 i po svakoj strani od svijeta njegovo se ime slavi, Skrovna ti je, višnji Bože, tvoja miso, tvoje znanje, nitko umrlo doć ne može

100 tvojijem mislim na spoznanje!
 Tužni čovjek jedno odredi
 i utvrđeno začne u sebi,
 nu trebujе da pak slijedi,
 ko ti hoćeš, kralju od nebi!
 105 I Dubrovnik da će pasti,
 nitko ne zna teга udesa,
 nu mogućstvo tvoje vlasti
 u malahan čas га splesa!
 Nu bit može, da njegova
 110 ovo bude čes i sreća,
 i procapti sad iznova
 vočka iz neга lepša i veća.
 Vočka vele lepša i draža
 porezana pak ishodi,
 115 voče svoje tak uzmaža
 i plodnije vele plodi.
 I Bog tako blađ i mili
 kad pokara sve grešnike,
 sve milosti pak im dili,
 120 pomađa ih paka u vike.
 Od Noje je pravednoга
 sama izišo vas svijet ovi,
 koji od suda vodenoga
 opeta se pak ponovi.

125 Tim Božija ako odluka
 bi Dubrovnik pokarati,
 Božija će ista ruka
 opeta га uzmažati,
 čim za ufanje veće naše
 130 mire od grada sve kolike
 cijele ostavi i najdraže
 od svetoga Vlaha slike.
 Ostavi nam moći svete,
 135 koje ujedno svetijem Vlasi
 braniće nas svake štete
 po sve vijeke mili i blazi.
 A mi, sinci moji mili,
 unaprijeda sved služimo
 sa svijem srcem, a svijem dili
 140 slavna Boга i molimo!
 Tako će nas uzmožiti
 i dobra nam dat podpuna,
 i Dubrovnik opet biti
 Dalmacije lijepa kruna.
 145 Rasti, slavni Dubrovniče,
 rasti u srećnom svomu mjesti,
 tebi pjesna ma nariče
 dobre sreće, srećne česti!
 Svrha.

NEKOLIKO PISAMA DRAGUTINA ILIJČA CRNOGORSKOM KNJAZU NIKOLI

(Svršetak)

Priopćio Vido Latković

5.

Ulcinj 20 okt. 1899

Vaše Veličanstvo,

Kako je divan ovaj Ulcinj! Zaista, ja sam prešao jadranske obale i sredozemna pri-brežja do Pirineja, ali se ovakva lepota vrlo retko nalazi. Rasklapa se pred očima kao kitnjasta kutija prepuna adidara sve lepših i lepših. Šteta samo što niko od pozvanih ne ume da ceni ovu lepotu te da koliko toliko i svojim delanjem uveliča, ili bolje reći proslavi, lepotu Božju. Bog je Ulcinju darovao sve a ljudi ništa.

Bar je uistini lep, ali ni izdaleka kao Ulcinj sa svojim čarobnim raznolikostima. Samo onaj obronak, na kome se oseća »Ratislava«¹³⁾ ne bih dao za ceo Bar i sve ma-

¹³⁾ Malo poluostrvo Suka danas se zove i Ratislava. O postanku tog imena postoji predanje: Kada je kralj Nikola prvi put došao u Ulcinj, posle oslobođenja 1878 g. primio je narod na Suki, koju je tada otkupio od njenog ranijeg vlasnika Paruce. Između ostalog rekao je da je poslednji rat svršen sa slavom. Vojvoda Simo Popović, prvi crnogorski guverner Ulcinja, dao je poluostrvu Suki ime Ratislava (rat i slava), prema rečima knjaževim. Knjaz je kasnije ovde podigao mali letnjikovac.

slinike njegove. Pa onda, ko iole poznaje prošlost ovoга grada još od onoga doba, kad га naseliše saracenski¹⁴⁾ gusari, pa do plemenite i lepe gospode Jele Balšićke,¹⁵⁾ tome se otvara bogata mašta. A kako je slatko sanjati nije potrebno da govorim Vama, koji ste prosanjali »Pjesnika i Vilu« i »B. Caricu«.¹⁶⁾

Eto, ovdje bih vrlo rado stajao svake godine po četiri mjeseca, i ne bih nimalo žalio za samoću. Šum morskih talasa, što udara o razvaline Balšićevih dvorova¹⁷⁾ i

¹⁴⁾ Ulcinj je vrlo star grad. Legenda kaže da su га osnovali Kolhi, koji su se bavili gusarenjem (v. Lj. Bulatović: Ulcinjski gusari »Zapisi« Cetinje, X, 1932).

¹⁵⁾ Đurađ Stracimirović Balšić, gospodar Zete (vladao od 1385 do 1403), imao je za ženu Jelenu, kćer kneza Lazara. Posle Gjur-gjeve smrti ona je neko vreme ostala uz svog sina Balšu III, čija je prestonica bila u Ulcinju, pa se oko 1411 udala za Sandalja Hranica.

¹⁶⁾ »Pjesnik i vila« i »Balkanska carica« su pesnička dela knjaza Nikole.

¹⁷⁾ U Ulcinju se i danas vide ostaci staroga grada, za koji se ne zna ko га je upravo zidao. Gjuragj Str. Balšić i njegov sin Balša III imali su prestonicu u Ulcinju, te su svakako tu imali i dvorove.